

IZBORNA OBEĆANJA I POSTIZBORNA REALNOST: JAVNE POLITIKE U IZBORNOJ PONUDI U SRBIJI

Zoran Stojiljković
Univerzitet u Beogradu
Fakultet političkih nauka

SAŽETAK

Političke partije i koalicije, posebno one relevantne sa parlamentarnim statusom i značajnim koalicionim i ucenjivačkim potencijalom, nesporno su jedan od ključnih aktera procesa političkog odlučivanja, kao i kreiranja javnih ili praktičnih politika.

Posledično, kritičko razumevanje toka i efekata zakonodavnog procesa, kao i procesa donošenja strateških dokumenata i političkih deklaracija, nije moguće bez poznavanja partijskih programskih dokumenata – od načelnih programa, do posebnih programskih rezolucija i izbornih manifesta.

Posebno su izborni manifesti i „ponuda“ svojom konkretnošću i operativnošću pogodni za ostvarivanje osnovnog cilja politikoloških istraživanja: utvrđivanje relacije – manjeg ili većeg jaza između programske ponude političkih subjekata i njihovog realnog pragmatsko – političkog pozicioniranja i opredeljivanja.

KLJUČNE REČI: politička ponuda, ideologija, javna politika, izbori

Na upravo održanim izborima u Srbiji, maja 2012. godine, razvejane su, čini se trajno, dve vrste iluzija prisutnih u javnom i političkom životu.

Prvu čini tvrdnja da su personalizovanje politike i medijalizacija kampanja istovremeno i rezultat, ali i faktor daljeg razaranja programskih politika – da se danas u suštini iste programske sadržine pakuju u različita marketinška pakovanja. U pozadini ove ocene je tvrdnja o kraju ideologija i programski zasnovanih javnih politika.

I kod umerenijih pristalica ove pozicije dominira politički cinizam prema naporu usmerenom ka skrupuloznoj programskoj analizi. On je

motivisan dugom listom primedbi, koje u osnovi imaju sledeća tri argumenta: (1) Partije se ne pridržavaju svojih obećanja, odnosno ne drže ozbiljno do njih, (2) Eklektički i „zavodljivo“ ih formulišu kako bi podišli biračima i dobili izbore, (3) Birači ih ni sami ne čitaju (i ne razumeju) ili im, i kada ih razlikuju, ne veruju.

Nasuprot ovoj oceni, aktuelna, planetarno raširena kriza dovela je do talasa reideologizacije politike i povratka programa i „velikih pitanja“. Očito, stvaraoocima lokalnog političkog mnjenja nije u interesu da to konstatuju, tako da Srbija i dalje uživa u letargičnoj klimi političke provincije.

U tom kontekstu, za birače postaje veoma važno traganje za odgovorom na pitanje: **Šta nam to, i uz koje međusobne razlike, politički akteri nude i kakve nam garancije pružaju da će ostvariti svoja izborna obećanja.**

Drugu izgublenu iluziju čini krah mita ili političke tendencije ka formiranju dvostranačkog sistema. Njoj se suprotstavljaju ne samo institucionalna rešenja, pre svega proporcionalni izborni dizajn i afirmativna politika u prilog stranaka nacionalnih manjina, nego i složena političko-administrativna, kao i vrednosna, političko - kulturna struktura društva. Radi se o višestrukum preplitanju interesnih, socijalno-profesionalnih, rodnih, generacijskih, nacionalnih i konfesionalnih podela koje ne mogu stati pod dvostranački politički kišobran.

1. METODSKI PRISTUP(1)

Inspiraciju za analizu javnih politika u izbornoj ponudi pronašli smo u, već pre više od dve decenije realizovanom, međunarodnom projektu CMP – *Comparative Manifesto Project*, koji, od 1989. godine, vode nemački politikolozi Hans Diter Klingeman i Andrea Volkens.

Metodski, projekat se bazira na analizi utvrđenih relevantnih *policy* područja (7 oblasti: spoljna politika, sloboda i demokratija, politički sistem, ekonomija, blagostanje i kvalitet života, struktura društva i društveno grupisanje, analiziranih unutar 56 tema), na njihovom kodiranju, kvantifikaciji i komparaciji.

Po našim saznanjima, slično istraživanje je na prostoru nekadašnje Jugoslavije sprovedeno u Hrvatskoj (Nikić, Čakar 2011: 10-16).

U samoj analizi programske izborne ponude polazimo od tri metoda uporišta.

Prvo je klasifikovanje linija partijsko-političkih podela, odnosno političkih subjekata u Srbiji u **sedam političkih familija: (autoritana) leвица, socijaldemokratija, socijal-liberali, tržišni liberali, konzervativci, desni radikali i nacionalisti, regionalne i etničke stranke.**

U tom okviru polazimo od četiri kriterija klasifikacije:

- (1) političko (samopozicioniranje,
- (2) stečeni imidž u stručnoj i opštoj javnosti
- (3) socijalna ukorenjenost i izborna podrška
- (4) interpretacija ključnih političkih vrednosti, poput tržišta, demokratije, slobode i pravde, nacionalne države, operacionalizovane, posebno, kroz viđenje procesa građenja i poželjnog obima funkcija države i instrumenata njihovog ostvarivanja.

Polaznu osnovu za analizu predstavljao je hipotetički model programskog profilisanja stranaka zastupljenih u prethodnom parlamentarnom sazivu (2008- 2012).

Tabela: *Programska orijentacija partija*

	GS	GJ	O
Liberalne		G17 plus	LDP
Konzervativne		SPO	DSS NS SNS
Nacionalističke			SRS
Socijal-liberalne	DS		
Leve autoritarne		SPS	
Etničke/Regionalne		Lista za Sandžak, SVM, Partija Albana- naca	

Legenda: **GS** - ključna stranka; **GJ** - partner u vlasti; **O** - opozicija

Drugo, neposredni predmet analize predstavljaju programi izbornih takmica, odnosno uslovna, radna podela javnih politika u njima na tri velika tematska segmenta, odnosno makrosistema – politički, ekonomski i socijalni, i njihovo razvrstavanje (i njihova kvalitativna analiza) u 24 uža problemska segmenta¹.

¹ U istraživanju javnih politika u izornoj ponudi na izborima 2012.godine, koje organizuju Fondacija Konrad Adenauer, kancelarija u Beogradu i Centar za demokratiju Fakulteta političkih nauka, jedinice kodiranja i analize su bili:

I Država i politički sistem

- (1) političke institucije i odgovornost vlasti (organizacija, podela i kontrola vlasti), (2) vladavina prava i reforma pravosuđa, (3) regionalizacija, decentralizacija i lokalna vlast, (4)

Treće, u analogiji sa medicinskim pristupom i terminologijom, prikupljena programska dokumenta, sadržaji i izborni manifesti i poruke se analiziraju, imajući kritički u vidu njihovu nameravanu „zavodljivost“ i tržišno-političku zakrivljenost, unutar četiri uže methodske i problemske celine:

1. **Dijagnoza** stanja u određenoj oblasti – praktičnoj politici: osnovna ocena, parametri, kriteriji i korišćena argumentacija;
2. **Etiologija**: razvoj, uzroci stanja „bolesti“ u pojedinoj oblasti, kao i akteri – vinovnici postojećeg stanja i njegove žrtve i korisnici;
3. **Terapija**: procesi, sadržaji, aktivnosti i akteri i koalicije za promene;
4. **Kontrola**: predviđeni mehanizmi i institucije civilne i političke kontrole, monitoringa i evaluacije preuzetih javnih politika.

U aktuelnom izbornom kontekstu u Srbiji, tematsku okosnicu i prioritet istraživanja činilo je traganje za odgovorima na tri ključna pitanja:

- (1) **koji politički problemi, odnosno predlozi njihovog rešavanja, dele političke stranke;**
- (2) **u kojoj meri se razlikuju ideološki i *policy* stavovi stranaka;**
- (3) **šta je upravljiva i održiva vladavinska politika u postizbornom periodu.**

Ideologiju u svedenom, operativnom smislu određujemo kao manje ili više koherentan i zaokružen skup ideja kojima se reinterpreтираju prethodno stanje i aktuelna stvarnost i određuje poželjni pravac promena (budućnost), kao i prepreke i otpori na tom putu. Programski, ideološki koncept istovremeno predstavlja osnov za političko takmičenje.

nacija, nacionalni (i konfesionalni) identiteti i međunacionalni odnosi, (5) bezbednosne strategije, reforma i civilna kontrola vojske i policije, (6) međunarodni odnosi, regionalna saradnja i EU integracije, (7) borba protiv korupcije i organizovanog kriminala, (8) partijski i izborni sistem i (9) civilno društvo i demokratija.

II Ekonomski sistem i politika

(1) interpretacija uzroka i načina prevazilaženja krize: eksterni i nacionalni okvir, (2) ekonomsko-socijalne funkcije države (indikator: prihodna i rashodna dimenzija budžeta), (3) država kao poslodavac i naručilac (javne nabavke, privatizacija), (4) globalna strategija i sektorske razvojne strategije i politike, (5) održivi razvoj: ekonomija i ekologija i (6) socijalno preduzetništvo.

III Socijalni sistemi i politike

(1) socijalna politika i socijalne službe i osiguranje, (2) siromaštvo i socijalna kohezija, (3) rad, zapošljavanje i socijalni dijalog, (4) rodna ravnopravnost i antidiskriminativne politike, (5) mladi (6) penzije i stara lica, (7) obrazovanje i nauka, (8) zdravstvo i (9) kultura i mediji (indikator: tradicionalne-(post) moderne vrednosti, javni servis i interes – tržišna valorizacija.

Javne, praktične politike su strategije i operativne metode koje grade država i njeni organi u cilju uređenja i razvoja pojedinih oblasti od javnog interesa i značaja. Upravo je sposobnost kreiranja i sprovođenja javnih politika, najbolji test uspešnosti, ali i demokratskih kapaciteta svake vlade. Po pravilu se, na osnovu postavljene vizije i političkih ciljeva - programa vlade, razvija skup indikatora koji postaju deo procesa kreiranja javnih politika. Pri samom kreiranju javnih politika neophodno je voditi računa o koordinaciji resora i sektora. Koordinacija se ostvaruje na svim nivoima i započinje u ranim fazama procesa kreiranja politika. U suprotnom, neusklađenost sektorskih politika vodi odsustvu jedinstvene politike vlade.

Mogli bismo da zaključimo da govoriti o politici kao *policy* znači razumeti je kao racionalni, sprovediv program kojim se žele ostvariti određeni politički ciljevi, koji strukturno sadrži: donošenje odgovarajuće regulative i normativnih rešenja, kao i usaglašenu strategiju aktivnosti, uključiv potrebne finansijske, materijalne i kadrovske resurse. U demokratskim društvima i vođenim javnim politikama, javne, praktične politike sadrže i monitoring nad primenom i kritičku evaluaciju ostvarenih učinaka, uključujući i revidiranje, pa i napuštanje neuspelih i nesprovedivih projekata. Zato bi pri izboru konkretnih opcija javne politike bilo poželjno uzeti u obzir širi spektar ideja i analiza. U njihovo formulisanje bi, pored države i njenih organa, trebalo da budu uključeni i civilno društvo, preko odgovarajućih udruženja, nezavisnih istraživačkih centara koji raspolažu znanjem i resursima, i institucije i praksa socijalnog dijaloga vlade, sindikata i poslodavaca.

Polazeći od najuticajnijih tipologija javnih politika koje polaze od širine njihove primene, odnosno njihovih (re)distributivnih efekata (Theodor Lowi, James Wilson) razlikujemo tri vrste javnih politika: (1) **distribucijske ili klijentelističke politike** koje donose koristi specifikovanoj maloj grupi i, po pravilu, uključuju borbu i cenkanje oko budžetskih sredstava namenjenih uskim interesnim lobijima, na čiju se podršku računa; (2) **regulacijske politike** kojima se postavljaju „pravila igre” u različitim oblastima i koje, često, takođe imaju značajne ekonomske nusefekte i (3) **redistribucijske politike** koje, za razliku od klijentelističkih, široko distribuiraju troškove i dobiti na celo stanovništvo (Petković 2009, 68-71).

Na tradicionalnoj socio-ekonomskoj ravni podela, razlike u vođenim redistributivnim politikama u najvećoj meri vode razlikovanju političke leve, centra i desnice. Od leve se očekuje zagovaranje robusnih redistributivnih politika, kojima se, kroz progresivne poreze, u značajnoj meri vrše transferi od bogatih ka siromašnima u cilju stvaranja društva/države blagostanja i široko dostupnog i kvalitetnog obrazovanja i sistema zdravstvenih i socijalnih usluga. Nasuprot tome, neoliberalnu desnicu karakterišu javne politike koje smanjuju javnu potrošnju i redukuju socijalne transfere

pozivajući se na ideologemu da je najbolje prepustiti rešavanje problema blagostanja tržištu i rezultirajućem privrednom rastu.

ANALITIČKO-HIPOTETIČKI OKVIR

Na nivou globalnog razlikovanja javnih politika polazim od Kičelovog razlikovanja tri ravni politike: (1) **politike identiteta** ili određivanja granica političke zajednice, (2) nivoa **konstitucijske politike**, odnosno određivanja osnovnih političkih i ekonomskih institucionalnih aranžmana i (3) operativnog nivoa raspodele resursa ili **redistribucijske politike**.

Suprotno dominantnoj tezi, ali i tranzicijskoj praksi, da se nakon relativno lakog i brzog postizanja konsenzusa o identitetskim i konstitucijskim pitanjima razlike između političkih aktera uspostavljaju u ravni (re) distributivnih politika, pošli smo od teze da je

Srbija - obrnut slučaj. Naime, zbog (ne)priznavanja nezavisnosti Kosova, kao i prethodnog postojanja, do 2006. godine, konfederalne zajednice sa Crnom Gorom, identitetski sporovi imaju produženo trajanje i u poslednjih nekoliko godina (posebno od proglašene nezavisnosti Kosova 2008. godine) manifestuju se u zaoštrenoј dilemi: Kosovo ili EU?²

Sporovi oko obima autonomije Vojvodine i nedovršenog procesa regionalizacije i decentralizacije Srbije drže otvorenim, i nakon usvajanja Ustava iz 2006. godine, i pitanje konstitucionalnog dizajna.

Na drugoj strani, zbog gomilanja negativnih efekata unutrašnje i spoljne krize, kao i (samo)nametnutog prihvatanja evropskog socijalnog modela, odnosno koncepta socijalno-tržišne privrede, politički subjekti imaju preuzak manevarski prostor, odnosno Srbija je dospela do ozbiljnih efektivnih razlika u ravni redistributivnih politika.

Kada je reč o efikasnom upravljanju, odnosno o samom kreiranju i sprovođenju javnih politika, polazimo od teze da se u Srbiji ovaj proces odvija nezavisno od navedenih ustaljenih „pravila“ koja važe za razvijenije sisteme. Pojedini **sektori, ministarstva, vode odvojene politike sa niskim intenzitetom usklađenosti i bez suštinske koordinacije**, izuzimajući tek formalne aspekte konsultovanja sa drugim organima ili ministarstvima, kao što je procedura davanja mišljenja. Otuda je, unutar formiranih širokih koalicionih vlada, rašireno shvatanje raspodele ministarstava kao „feudalnih lena“ koja se čvrsto drže u rukama i u kojima se izabranici određenih partija ponašaju kao apsolutni polagači prava na sve aktivnosti.

Posledično, u Srbiji se donose brojne strategije na centralnom nivou sa upitnim međusobnim nivoom usklađenosti. Ministarstva, uz brojne sluča-

2 Ova dilema deli politički prostor, ali i građanke i građane Srbije, tako da je, prema poslednjim istraživanjima Kancelarije za evropske integracije (jun 2012) odnos pristalica i protivnika ulaska Srbije u EU 2:1, uz preostalu četvrtinu neodlučnih i neopredeljnih.

jeve prekomponovanja i „rekonstrukcija”, vode resore na stihijski način što onemogućava dugoročnije i strateško planiranje u pojedinim sektorima. Menjanje politike od slučaja do slučaja pokazuje svoje štetne efekte i po privredu i po kvalitet života građana, unoseći veliki regulatorni rizik u ceo sistem, čineći ga neizvesnim i bez jakih temelja.

Vratimo se sada na polaznu dilemu o prirodi političke ponude u Srbiji, odnosno pitanje da li se radi tek o personalizovanoj, medijski prepakovanoj i medijskom logikom vođenoj (John Street, Thomas Meyer) kampanji i tek simboličkoj inscenaciji političkih razlika, odnosno političkom spektaklu (Edelman) i ponudi manje više istog – višestranačkom jednoparizmu (Petković 2009, 66-68).

Drugim rečima, da li su u politici u Srbiji referencijalni simboli, koji se odnose na precizno utvrđene mere i aktivnosti sprovodivih javnih politika, recimo u oblasti regionalnih odnosa, u velikoj meri potisnuti kondenzacijskim simbolima sa bledim i nejasnim referentnim okvirom, ali zato prejakim emocionalnim, u ovom slučaju nacionalno-mitološkim nabojem?

Ili je pak, na drugoj strani, na političkoj sceni Srbije još uvek prisutan polarizovani pluralizam sa dubokim političkim rascepima koji duboko dele i društvo?

U operativnoj ravni razlikovanja konkretnih javnih politika pitanje se može postaviti i ovako: da li je nakon promena iz 2000. godine, poput recimo situacije u Hrvatskoj, došlo do transformacije stranačkih politika i hoda ka podelama i programskim profilima srodnim strukturi vodećih evropskih političkih familija – konzervativnim, socijaldemokratskim i liberalnim, ili je na delu još uvek lokalni politički folklor?

Našu ključnu polaznu hipotezu čini stav da je, nakon 2008. godine i podele radikala i formiranja i reformske programske evolucije naprednjaka i, posebno nakon njihovog izbornog trijumfa, uz gubitak parlamentarnog statusa Šešeljevih radikala, na izborima 2012. godine formiran (proevropski) politički mejnstrim iza koga stoji kvalifikovana većina građana. Marginalizovanju polarnih političkih pristupa doprinela je i prethodna politička evolucija socijalista i naglašeni politički pragmatizam njihovog lidera Ivice Dačića.

No to ne znači da se u politici u Srbiji radi tek o marketinškoj inscenaciji političkih razlika i pukom kljentelizmu, ili, još gore, o koruptivnom kupovanju podrške moćnih interesnih grupa – stanju u kome vlast formiraju tajkuni i strane ambasade.

Istina je da se u aktuelnom parlamentu Srbije EU integracijama suprostavljaju samo 7% poslanika DSS-a. No, uz dodatnih gotovo 10% glasova koje su dobili vanparlamentarni radikali i Dveri, koji su ostali tik ispod izbornog cenzusa, i rezultate istraživanja koji tokom dve

prethodne godine pokazuju da je podrška ulasku u EU, koja je i sama u ozbiljnoj krizi, pala tek na polovinu građana, teško da bi se moglo tvrditi da su identitetska pitanja u Srbiji stvar marginalnih grupa i političke prošlosti.

Istovremeno, otvorena su, povremeno čak turbulentno zaoštrena, pitanja decentralizacije i regionalizacije Srbije koja višestruko određuju partijsku scenu Srbije. Prvo, ona su osnov političkog zastupništva nacionalnih manjina, ali i političkog artikulisanja nezadovoljstva kapacitetom autonomije Vojvodine unutar autonomaškog bloka stranaka sa centralom u Vojvodini. Drugo, pitanja okvira autonomije Vojvodine su predmet ne malih unutarstranačkih sporenja između stranačkih centrala u Beogradu i regionalnih rukovodstava. Odnosi na relaciji pokrajinsko rukovodstvo – stranačka centrala u DS su u tom pogledu paradigmatičan primer. Najzad, politička eksploatacija zabrinjavajuće velikih razlika u nivou regionalnog razvoja među regionima, osnov je političkog preživljavanja G17 plus, odnosno osnov formiranja Ujedinjenih regiona Srbije (URS).

Na nivou redistributivnih strategija postoje jasna nastojanja da se stranke političko-ideološki jasno profilišu i pozicioniraju u skladu sa evropskim uzorima, odnosno da se u tom okviru obraćaju relativno jasno socijalno diferenciranoj izbornoj klijenteli. To je posebno vidljivo kada su u pitanju koalicija oko SPS-a na jednoj, i koalicija Preokret oko LDP-a, na drugoj strani.

No, kao što smo to već konstatovali, unutar Lisabonskog procesa, odnosno nastojanja EU da se evropski socijalni model reformiše i prilagodi zahtevima globalne konkurentnosti, razvijen je niz *policy* strategija i modela, koji treba da obezbede realizaciju vrednosti socijalne kohezije i uključenosti marginalizovanih grupa. Ti se modeli praktično preporučuju političkim akterima u zemljama članicama i potencijalnim kandidatima i postaju deo poželjne (proevropske) političke mantre u zemljama poput Srbije. Posledično, razlike između izborne retorike i politike vođene nakon izbora su, po pravilu, najveće upravo u oblasti redistributivnih politika.

2. IZBORI 2012. GODINE - KONTEKST, PLATFORME I ISHODI

Osnovnu karakteristiku izbora 2012. godine predstavlja, pored njihove kumulativne prirode – istovremenog održavanja parlamentarnih i predsedničkih izbora, kao i pokrajinskih i lokalnih izbora, činjenica da su održani u izrazito kriznom, recesionom kontekstu.

Ključno pitanje u analizi političke ponude i tražnje, ali i ostvarenih izbornih rezultata, svakako je pitanje **koje su teme i zašto bile u fokusu izborne kampanje, a posebno da li je izborna ponuda bila dovoljno**

raznovrsna i detaljna da građanima omogući da naprave racionalan izbor u skladu sa svojim afinitetima i interesima?

Drugo relevantno pitanje je pitanje da li se tematske okosnice kampanje mogu reinterpretirati u ideološkom ključu, odnosno - šta je u Srbiji dominantna linija političke podele?

Na osnovu analize u izbornim manifestima predloženih javnih politika, mogao bi se izvući zaključak da se među temama o kojima su učesnici na izborima rado govorili izdvajaju tri grupe: (1) borba protiv siromaštva, socijalna politika, mere za povećanje zaposlenosti, (2) spoljna i regionalna politika i (3) borba protiv korupcije i kriminala.

Naravno, ne radi se ni o kakvom iznenađenju ako se zna da je između dva izborna ciklusa, odnosno u periodu vladavine koalicione vlade Mirka Cvetkovića, stopa nezaposlenosti porasla sa 14,4% na 24,4%, odnosno da je bez posla svaki četvrti radno sposobni građanin, uz istovremeni rast broja penzionera. Javni dug se gotovo udvostručio - porastao je sa 8,8 na 14,4 milijardi evra, a pri tome nije došlo do odgovarajućih pomaka u rastu proizvodnje i razvoju infrastrukture. Na drugoj strani, prosečna plata, sve manjeg broja zaposlenih, njih jedva 1,75 miliona, je pala sa 409 na 333 evra uz tendenciju da se, sa padom kursa dinara, i dalje topi i obezvređuje.

Pregled izbornih platformi i obećanja upućuje, međutim, i na zaključak da, **osim u slučaju spoljne, a naročito regionalne politike, političke stranke nisu ponudile dovoljno distinktivne ili dovoljno precizne programe** kako bi se razlikovale jedne od drugih i time omogućile građanima da donesu odluku koja bi se bazirala na potpunim informacijama.

Posledično, pitanje koje nije dominiralo kampanjom **evropeizam (modernizam) - suverenizam (tradicionalizam)** najjasnije deli političko polje i aktere na evrofiličare (Preokret, manjinske stranke), evrorealiste (mejnstrim stranke i koalicije), evroskeptike (DSS) i evrofobičare (Dveri i radikale), pri čemu evrofobičari nisu ušli u parlament iako su dobili svaki deseti glas. Tako, gotovo dve petine evroskeptika u društvu nema ni desetinu svojih reprezenata u srpskom parlamentu.

Na drugoj strani, ključno pitanje - redistribucija ili tržišna alokacija, odnosno štednja i budžetska disciplina, uz racionalizaciju javnog sektora, ili investiranje i socijalna davanja i zaštita, uz regulirajuću i razvojnu funkciju države - gotovo sve izborne aktere smešta u centar. Izuzetak su koalicija oko SPS-a, koja se smešta na levi centar i pominje vrednosti demokratskog socijalizma (rad, humanizam, sloboda, jednakost, solidarnost i socijalna pravda) i Preokret sa liberalnim poimanjem minimalne jednakosti šansi i postmodernim razumevanjem (rodne, seksualne) ravnopravnosti i jednakosti na poziciji desnog centra. Naravno, radi se tek o pozicioniranju i vrednovanju u tradicionalnoj socijalno - ekonomskoj ravni.

Razlike se i na ovom polju uspostavljaju oko stava odakle će pretežno doći investicije i šta je (ne)poželjni pravac i prioritet ekonomske saradnje i razmene - Zapad ili Istok (Rusija), odnosno ko je gde na lestvici prioriteta.

Na trećoj strani, postoji čitav korpus tema koje su bile neopravdano zapostavljene, a značajne su za rad sledeće vlade, dalje evropske integracije Srbije ili standard građana. U taj korpus spada tri grupe tema.

U oblasti političkog sistema to su sporna pitanja prava manjina, bezbednosna politika i civilna kontrola vojske. U oblasti ekonomije to su interesno kontaminirana pitanja privatizacije, socijalnog preduzetništva i socijalne kohezije, odnosno socijalne inkluzije. U oblasti socijalnih odnosa i sistema radi se, pre svega o pitanjima rodne ravnopravnosti i antidiskriminativne politike, kvaliteta života, ekologije i održivog razvoja, kao i kulture i prioriteta kulturne politike.

Sam po sebi se nameće zaključak da socijalnu i političku scenu Srbije odlikuju jak tradicionalistički i populistički a slab modernizujući, postmaterijalistički pol.

Posledično, polje politike liči na grčko slovo omega dominantno smešteno, sa izuzetkom DSS i vanparlamentarne pozicije Dveri i SRS – njihovog tradicionalizma i nacional - populizma, u gornjem proevropskom polju.

U izbornoj ponudi na drugoj strani, u polju levo-desnih socio-ekonomskih podela, za razliku od desnih antiglobalista nije pokrivena pozicija levog alterglobalizma. Čini se da predominantne centrističke pozicije, saglasno napetostima u okviru nove Merkoland formule omogućavaju stvaranje najširih mogućih koalicija.

PREGOVORI O FORMIRANJU VLADE

Formiranje vlade je jedno od najvažnijih pitanja u parlamentarnim demokratijama. U fragmentiranim višepartijskim sistemima nije nimalo jednostavno definisati volju birača na osnovu rezultata izbora. Koalicioni pregovori odlučuju o tome ko će vladati više nego sami izbori i njihovi rezultati. Kod formiranja vladajućih koalicija se pritom neretko, primera radi u slučaju SPS-a 2008. godine, promenom partnera i prelaskom iz jedne u drugu postizbornu koaliciju, preinačuje volja birača iskazana na izborima.

Različiti koalicioni sastav i primenjene taktike u igrama oko vlasti uslovljeni su, dakle, odnosom snaga i logikom usaglašavanja različitih interesnih računica potencijalnih partnera u vlasti.

Posebno su, međutim, interesantne, pa čak i dramatične situacije u kojima izborni rezultat omogućuje istovremeno sklapanje različitih „dobitnih” kombinacija, i u kojima su različite frakcije i unutarpartijski savezi pre za saradnju sa jednom ili drugom od partija. Tada i interesi unutrašnjih interesnih grupa, ali i uticajnih spoljnih aktera, mogu u velikoj meri da favorizuju određenu postizbornu koaliciju. U takvoj situaciji, borba

programski srodnih partija za istu izbornu klijentelu često, po Panebianku, dovodi do naoko paradoksalnog efekta, tj. situacije u kojoj su najstabilniji savezi između ideoloških oponenta, dok savezi programski bliskih konkurenata mnogo teže opstaju (Goati 2008, 91).

Na formiranje vladajućih koalicija utiče i politička memorija - istorija prethodnih odnosa sukoba ili saradnje između stranaka, posebno između lidera partija, kao i širi međunarodni kontekst i međunarodno okruženje, odnosno stav podrške ili osporavanje određene koalicione formacije od strane domaćih i stranih **veto – igrača**: međunarodnih organizacija, predstavnika ključnih zemalja, kao i korporacija, preduzetničkih i sindikalnih organizacija i crkve (Strom, Budge, Laver 1994, 319).

Prilikom formiranja vlade, dešava se i da se koalicioni potencijal malih partija, posebno onih sa političkog centra prihvatljivih za sve potencijalne partnere, poveća nesrazmerno u odnosu na njihov broj glasova i mandata. Naročito, ako od njih zavisi formiranje većine, pri čemu one predstavljaju „jezičak na vagi“.

2012. GODINA - KOALICIONI POTENCIJALI I IZVODLJIVE I ODRŽIVE VLADAVINSKE POLITIKE

Mogli bismo da zaključimo da su u kampanji 2012. godine dominirala krajnje uopštena **predizborna obećanja** o promenama (SNS) ili reformama (DS) i preokretu (LDP) i rezultirajućem boljem životu, odnosno rastućim ulaganjima u infrastrukturu, znanje i obrazovanje i politiku zapošljavanja, uz održivu socijalnu sigurnosnu zaštitu.

Kada se ona suoče sa **postizbornom realnošću**, koja je obeležena padom državnih prihoda, proizvodnje i kursa dinara a rastom deficita, inflacije i nezaposlenosti, čini se da se ključne razlike između pretendenta na poziciju vlasti svode tek na širinu određivanja stope poreskih zahvatanja, odnosno diferenciranost između poreskih stopa i olakšica. Druga potencijalna vododelnica je insistiranje na tržišnoj valorizaciji i razvoju malog i srednjeg preduzetništva ili na njihovom oslanjanju na velike sisteme i konkurentsku i razvojnu funkciju države.

Demokratska stranka tvrdi da će pre nego što bude razmislila o povećanju PDV-a nastojati da, sa pozicije vlasti, poveća prihode države - poboljša naplatu poreza i smanji njene rashode – dakle sve ono u čemu prethodno nije uspeła. Uvećani PDV je opcija samo u (verovatnom) slučaju smanjenja drugih prihoda i kompenzacija za smanjenje poreza na zarade kojim bi se stimulisali proizvodnja i zapošljavanje.

Demokrate ne govore otvoreno ni o mogućnosti povećanja budžetskog deficita, iako je on za prva tri meseca dostigao iznos od gotovo pola milijarde evra. Do uvećanih prihoda države želi se doći reformom javnih finansija, odnosno (1) centralizacijom i racionalizacijom javnih nabavki

i (2) ukidanjem sopstvenih prihoda ministarstava, čime bi se u budžet slilo oko 150 miliona a evra.

SNS takođe planira reformu neefikasne poreske uprave, bolju naplatu poreza, posebno oporezivanje privilegovanih. Izborni prioritet za naprednjake je takođe kontola nad javnim finansijama i, posebno, preispitivanje sudbine i efekata dodeljenih subvencija i konačni popis celokupne imovine Republike Srbije.

Ključne elemente ekonomske politike SNS-a čine i zalaganje, kao i kod gotovo svih drugih, za reindustrijalizaciju i razvoj proizvodnje a ne usluga, za štednju i investicije u infrastrukturu a ne na potrošnju i kupovinu socijalnog mira, za koncesije i javno - privatno partnerstvo a ne samo za riskantno dalje zaduživanje.

Interesantno je da je koaliciji oko SPS i DSS-u zajednička spremnost na dalje zaduživanje do nivoa od 60% društvenog proizvoda, kao i povećanje budžetskog deficita, pod uslovom da se zaduživanjem isključivo finansira domaća proizvodnja.

Druga zajednička programska karakteristika ove dve grupacije je zalaganje za državni intervencionizam, odnosno stav da se malo i srednje preduzetništvo ne mogu razvijati bez transformacije i očuvanja velikih sistema i razvijene državne strategije razvojnih prioriteta.

No, i razvojna i ekonomska politika snažno su obeležene nacionalnim, odnosno spoljno-političkim prioritetima. Tako, recimo, za Dveri najpoželjniji investitor je srpska dijaspora pa se oni zalažu za osnivanje Fonda za održivi razvoj koji bi pretežno ona i finansirala.

DSS je prepoznatljiv po priči o 10 milijardi evra koje dolaze iz Rusije u obliku kredita i strateškog partnerstva u izgradnji infrastrukturnih objekata, kao i po insistiranju na potrebi razvoja saradnje sa ekonomijama u usponu, pre svega sa Rusijom, i nemerljivom značaju i razvojnoj šansi koju pruža sporazum o slobodnoj trgovini sa njom.

No ključnu prepreku za potencijalnu saradnju sa Koštuničinom strankom čini (pre)tvrdno formulisana pozicija o političkoj i vojnoj neutralnosti Srbije koja, istovremeno, nema ni širu spoljnu podršku.

Dakle, tri ključna faktora: (1) logika uvažavanja rezultata parlamentarnih i predsedničkih izbora, (2) konceptualne razlike i razlike u širim političkim pripadnostima i lojalnostima i (3) različiti uži pragmatско – politički interesi parlamentarnih stranaka i koalicija, određuju postizborni proces kreiranja parlamentarne, vladavinske većine.

U tom okviru je postizborni izbor ograničen na proevropske stranke i na (ne)uskладivost njihovih užih partijskih računica. Sam izborni rezultat, i brojne hipotetičke mogućnosti kreiranja vlasti koje on otvara, čine realnim četiri održive koalicione formule, koje ću kratko komentarisati po redosledu njihove pretpostavljene verovatnoće:

(1) „**Kohabitaciona formula**“ – parlamentarna većina koju u osnovi čine stranke prethodne vlasti - koalicije oko DS-a i SPS-a, uz podršku stranaka manjina i (delova) Preokreta, i (eventualno) URS-a.

Mogući problemi:

- Priznanje Kosova, (pre)naglašeni evroatlantizam i protržišna orijentacija (PREOKRET)
- Regionalna politička i poreska decentralizacija, kao i stvoreni animozitet, unutar DS-a, prema Dinkiću i njegovim političkim preletima i uslovljavanjima (URS)
- Otpori reformi penzionog sistema i socijalnih fondova (PUPS)

(2) **Vlada naprednjaka, socijalista i regionalista** – kao (promoskovska) kopča na vlasti, odnosno rezultat neuspeha obnove vladavinske koalicione formule iz 2008. godine.

Mogući problem:

- preuska identifikaciona osnova i naglašeni pragmatiski interes „iznuđenog” rešenja

(3) **Velika koalicija DS – SNS, ojačana malom koalicijom oko SPS-a**

Mogući problemi:

- Programski izvodljiva, no, kao i sve velike koalicije, strateški i interesno-politički izrazito nestabilna politička formula opterećena ogromnim uzajamnim nepoverenjem. Potencijalni manji partneri, sa stanovišta mogućnosti formiranja vlasti, dodatni „ukrasni akteri“, suočeni sa realnom opasnošću da budu jednokratno (zlo)upotrebljeni, opet strahuju od gubitka autonomije i identiteta.

(3) **Vlada naprednjaka i narodnjaka** - koja u svoju orbitu privlači koaliciju oko SPS-a.

Mogući problemi :

- Koncept političke i vojne neutralnosti DSS-a koji dovodi, u svakoj potencijalno problematičnoj situaciji u pitanje proevropsku poziciju SNS i drugih članica koalicije.

TOK I EFEKTI PREGOVORA

Nakon 6. maja i objavljivanja rezultata parlamentarnih izbora bilo je jasno da će se ponoviti iskustvo sa prethodnih izbora – u situaciji kada rezultat omogućuje, bar matematički i hipotetički gledano, sklapanje brojnih „dobitnih” vladavinskih kombinacija, odluka ko će činiti vlast nije u rukama birača već partijskih oligarhija i njihovih pokrovitelja – moćnih „veto igrača”. Cinici bi rekli da u takvim situacijama put do vlade vodi pored ambasada ključnih zemalja.

Činjenica da su sa parlamentarnim izborima u Srbiji paralelno održani i predsednički izbori, podelila je tok pregovora o formiranju vlade u dve faze: prvu (pred)fazu, koja je trajala od parlamentarnih izbora do održavanja drugog kruga predsedničkih izbora (20. maj), odnosno do izbora i inauguracije novog predsednika Srbije; i drugu, ključnu fazu, u kojoj izabrani predsednik u dogovoru sa stranačkim liderima, mandat za formiranje vlade poverava kandidatu koji pruži dokaze da raspolaže parlamentarnom većinom. Ova druga faza zakonski može trajati 90 dana – u konkretnom slučaju najdalje do 8. septembra.

U kratkoj i ne previše intenzivnoj prvoj fazi dominirala je ocena da su birači kaznili i stranke vlasti i stranke opozicije. Istovremeno, činjenica da glavni rivali nisu zajedno uzeli više od polovine datih glasova uvećava pregovarački (zlobnici bi rekli ucenjivački) potencijal treće grupe igrača, pre svega koalicije oko socijalista koji su se dvocifrenim izbornim rezultatom opasno približili naprednjacima i demokratama. U većoj meri nego nakon prethodnih izbora moglo bi se reći da su Dačić i njegova koalicija „najbolje političke udavače u gradu“, ako već nisu stekli i status poželjnog mladoženje.

U postizbornoj kombinatorici dominirala je ocena da dotadašnji partneri DS i SPS i njihove koalicije već imaju načelni dogovor o nastavljanju saradnje, odnosno da će se nakon predsedničkih izbora, i očekivane Tadićeve pobeде, brzo doći do nove vlade. Neočekivana pobeда Nikolića, uz slab odziv birača i raširenu ocenu da je Nikolić pobeđio zato što je Tadić izgubio, odnosno zato što birači nisu hteli da jedna strana zaposedne svu vlast, otvorili su brojne dileme i objektivno otežali i produžili proces formiranja nove vlade.

Pobeда Nikolića objektivno je ojačala poziciju koalicije oko naprednjaka.

Drugo, politička javnost je još od izborne noći zabavljana dilemom da li će Tadić održati obećanje da se nakon poraza na predsedničkim izborima neće kandidovati za još uticajniju funkciju premijera ili će, pod pritiskom stranačkog rukovodstva i svog okruženja, ipak promeniti odluku. Svi su čekali njegovu odluku i predlog demokrata za funkciju premijera kako bi pregovarački proces krenuo sa mrtve tačke.

No, i nakon prihvatanja Tadića kao kandidata i novog kruga njegovih razgovora sa koalicijama oko SPS-a i LDP-a stvari nisu razrešene. Težina situacije otvorila je i programske i konceptualne probleme, ali i personalne razlike i animozitete.

Socijalisti, barem javno, problem vide u naglašenom prisustvu LDP-a u vladi, posebno u resorima spoljne politike i evropskih integracija, i žele da ga umanje zahtevom da u vladu uđe i URS. Na drugoj strani, Tadić i demokrate neće ponovo sa „nepouzdanim“ Dinkićem.

Posledično, u političkim kuloarima i javnosti počinju da kolaju najave i priče da će postizborna koalicija nastati prekrajanjem i „čerupanjem“

predizbornih koalicija – primera radi, SPO (koalicija Preokret) i Maja Gojković (URS) pristali su da podrže Tadićevo vladu i bez svojih dotadašnjih koalicionih partnera. To rečito govori o meri neinstitucionalizovanosti partijske scene u Srbiji i nakon više od dve decenije višepartizma.

Zastoj u ovim pregovorima, kao i Nikolićev, a potom i Dačićev put za Moskvu, uvećali su šanse da koalicija oko socijalista, kao i posle prethodnih izbora, promeni najavljenog partnera. To se napokon i dogodilo kada je Dačić, kao predstavnik treće po snazi političke formacije, zatražio i od predsednika Nikolića dobio mandat da sastavi vladu. U političkim kuloarima ostaće otvorena dilema da li se radi samo o nevernosti i probuđenim apetitima – „alavosti” Dačića, ili su se Tadić i demokrate „preigrale” i napravile grešku, odbijajući da daju mesto premijera, ali i, kao neku vrstu kompenzacije, povećani broj ministarskih pozicija ojačaloj koaliciji oko socijalista.

U situaciji u kojoj je ključnim strukturama moći u SAD i EU bilo manje-više svejedno ko će, u okviru proevropskog političkog mejnstrima, formirati vlast u Srbiji, naprednjaci su dočekali svoju šansu i, suprotno ranijim zaklinjanjima, Dačiću dali ono što su demokrate odbile – premijersku fotelju, pristajući i na Dinkića kao partnera u vlasti. Još jedanput se potvrdilo pravilo da ništa tako dobro ne lepi kao lepak učešća u vlasti.

Rezultat tog napora predstavlja i potpisivanje (programskog dela) koalicionog sporazuma naprednjačke koalicije, koalicije oko SPS-a i URS-a (12. 7. 2012).

Istovremeno, postignuti dogovor o raspodeli mesta u vladi u skladu sa formulom 8 (SNS i njegovi partneri) : 5 (SPS-PUPS-JS) : 2 (URS), čini neku vrstu garancije naprednjacima da, u slučaju potrebe, mogu uvek da nadglasaju svoje (nepouzđane) koalicione partnere.

3. POGLED U BUDUĆNOST: FUNKCIONISANJE KOALICIONE VLASTI I FAKTORI (NE)STABILNOSTI VLADE

Kad se, nakon složenog procesa pregovaranja, pritisaka i (samo) ograničavanja, formira koaliciona vlada, na njenu validnost potom utiču pravila donošenja odluka vladajuće koalicije. Postoje dva zakonodavna paketa koji se odnose na delovanje izvršne vlasti. To su **pravila o formiranju i odlučivanju** vlade i pravila koja se odnose na **ostavku vlade** (Strom, Budge, Laver 1994).

Sposobnost vlade da drži uzde moći praktično ipak najviše zavisi od drugog, subjektivnog faktora - kontinuiranog procesa cenkanja i pregovora partijskih vođa. U određenom trenutku sticaj političkih prilika ohrabri političare da formiraju vladu; a ukoliko se te prilike izmene, isti političari mogu da odluče da sruše vladu koju su prethodno formirali.

I pored nespornog praktičnog značaja, motivacija i ponašanje ključnih političkih aktera, kao i pravila parlamentarne procedure, nisu ni jedini, ni osnovni faktori koji određuju stabilnost i trajnost vlade. Oni su faktički pojavni oblik iskazivanja **dva temeljna faktora stabilnosti vlade – njenog sastava (jednpartijski/koalicioni; većinska/manjinska vlast/vlada) i delovanja širih društvenih i političkih okolnosti – prisustva/odsustva krize u društvu i prateće političke i ideološke polarizacije.**

Međutim, osim odlika samih vlada, za njihovu stabilnost je bitna i politička sredina u kojoj one treba da opstanu. Tako, na primer, partijski sistem sa mnogo malih partija, kao i partijski sistem sa moćnom antirežimskom partijom, može u velikoj meri da doprinese nestabilnosti vlade.

U ovom pogledu, staro-nove vlasti, koju čine koalicije oko naprednjaka, socijalista i URS-a, odmah nakon konstituisanja kreirale su sistem svojevrsnog trostrukog osigurača. Prvi čini mehanizam ojačavanja vladavinske i parlamentarne većine – privlačenjem stranaka i koalicija koje su bile u protivničkom predizbornom bloku – Ljajić i Ugljanin i njihove stranke su u tom pogledu paradigmatičan primer.

Drugi osigurač čini „rezervna pozicija“ DSS-a – ako bi i došlo do sukoba u razlaza u vladajućoj koaliciji, SNS-u je na raspolaganju parlamentarna podrška poslanika ove stranke.

Najzad, vladajućoj koaliciji sigurno trenutno idu u prilog sporenja i mogućnost rasepa unutar DS-a kao ključne opozicione stranke.

Konačno, stabilnost vlade, naročito u uslovima svakodnevnih političkih iznenađenja, dosta zavisi i od stanja ekonomije. Vlade su, po pravilu, ranjivije kada su ekonomske vesti loše.

Vorvik (Warwick) je otkrio pravilnost da povećanje stope nezaposlenosti utiče na stabilnost vlade više od bilo čega drugog. On je, takođe, utvrdio da različiti tipovi loših ekonomskih vesti prete, u nejednakoj meri različitim tipovima vlada.

On deli vlade na buržoasku administraciju centar-desnica, socijalističku administraciju centar-levica, i mešavinu ove dve administracije. On je otkrio da buržoaskim i mešovitim administracijama više odgovara pretnja povećanjem nezaposlenosti, dok je socijalističkim vladama nekako „draža“ pretnja povećanja inflacije.

Jedan od klasičnih modela je dao Nordhaus, po kome **dolaskom na vlast vlada podiže nezaposlenost da bi inicirala smanjivanje inflacije, a zatim, otprilike sredinom mandata, diktira ekonomsku politiku koja vodi privredu ka smanjivanju nezaposlenosti u vreme narednih izbora.**

Time aktuelna vlast dovodi sebe u najpovoljniju poziciju u odnosu na preferencije birača. Što se ponašanja birača tiče, a posebno onih neopredeljenih, pretpostavlja se da oni pate od kratkovidosti, odnosno da uzimaju

u obzir tekuće stope ne vodeći računa o njihovim ranijim i budućim vrednostima (Gallagher, Laver and Mair 1995, 312-321).

No, posebno za široke koalicione vlasti ključni test predstavlja koherentnost, odnosno spojivost i održivost proklamovanih javnih politika, baziranih na izbornim obećanjima pojedinih članica vladajuće koalicije. Kao što se, po narodnoj izreci, ne može kupiti jare i istovremeno zadržati pare, tako se ne mogu paralelno ostvarivati ni međusobno teško spojivi politički ciljevi. Koordinacija i harmonizovanje pojedinih sektorskih politika u koherentne i održive *policy* pakete je osnov održivosti vlade. Ne mogu se, bar ne dugoročno, u kriznom kontekstu nuditi oprečne javne politike i istovremeno, recimo, zagovarati i ekonomski rast i niska inflacija i visoka socijalna davanja i smanjenje javne potrošnje.

SRBIJA 2012-TE: SPORAZUM O ZAJEDNIČKIM POLITIČKIM CILJEVIMA

Suočene sa formiranim dominantnim utiskom u javnosti da se, kada je reč o „Dačićevoj vladi”, radi tek o „prevarnom političkom aranžmanu” stranaka i lidera gladnih vlasti, koji nema šansi da potraje, ojačanim brojnim ekspresnim „last minute” posetama stranih, pre svega američkih, zvaničnika, članice staro-nove vlasti su „da razuvere neverne Tome” izašle sa programskim sporazumom.

On za razliku od prethodnih kraćih i još uopštenijih programa na čak 13 stranica teksta nabraja svih 9 zajedničkih prioriteta. Ključnu poziciju na političkoj agendi uobičajeno drže (1) **opšta državna politika**, odnosno zalaganje za evropske integracije, uz odbijanje da se prizna nezavisnost Kosova, i unapređenu regionalnu saradnju, i (2) **ekonomska i socijalna politika**, kojom se kombinuju mere štednje i fiskalne konsolidacije sa razvojnim prioritetima i targetiranjem socijalno najugroženijih.

Sledi političko isplativo zalaganje za (3) **vladavinu prava**, (4) **borbu protiv korupcije**, (5) večno prisutnu **reformu državne uprave** i (6) od kampanje do kampanje obećavanu **profesionalizaciju u upravljanju javnim preduzećima**.

Njima su pridruženi (7) **decentralizacija i regionalni razvoj**, kao ključna uporišna tačka URS-a, (8) **razvoj zdravstva, obrazovanja i nauke**, kao poželjni indikator političke modernosti i (9) **sloboda medija**, kao pokazatelj pripisanih demokratskih kapaciteta nove vlasti i neka vrsta priznanja i verifikacije naprednjačke kritike prakse prethodne vlasti demokrata.

Zanimljivo je da se pri tome akteri sporazuma pozivaju i na kritičku analizu Saveta za borbu protiv korupcije o stanju u medijima, kao i na zahtev antikoruptivnih tela da se donese Zakon o zaštiti uzbunjivača.

Otvoreno je, međutim, polazno pitanje koliko će vlada, bez političkog ali i najšireg socijalnog dijaloga i dogovora sa sindikatima i poslodavcima o načinima i socijalnoj ceni za izlazak iz krize, imati „petlju” da uđe u neopodno rezove u ionako dramatičnoj situaciji.

Ostaje da se vidi gde će se, recimo, „namaći” sredstva za, u kampanji obećanu i u programskom sporazumu potvrđenu, aktivnu politiku zapošljavanja i pokretanja investicionog ciklusa, dvostruko uvećanje agrarnog budžeta, poboljšanje pozicije obrazovanja i njegov tretman ključnog razvojnog resursa, uz paralelnu socijalnu brigu o porodici i stimulativnu pronatalitetnu politiku.

Čini se da će probni test za buduću vladu biti socijalna održivost i izdržljivost odbijanja da se prihvati razorna kombinacija smanjivanja broja zaposlenih u javnom sektoru i istovremenog faktičkog zamrzavanja (realnog smanjivanja) penzija i njihovih plata. Po analizama poslodavaca, zaposlenih u javnom sektoru je za dve petine više a njihove plate su za trećinu veće od onih u privatnom sektoru i od onoga što privreda može da izdrži (NIN, 3 maj 2012.)

Neku vrstu mosta za premošćavanje jaza između izbornih obećanja i postizborne realnosti čine palijativne mere poput obećane „trinaeste penzije”, odnosno jednokratne pomoći za penzionere sa minimalnim penzijama.

Izlaz je, međutim, u dugoročnoj politici koja će kombinovati kontrolu visine plata i funkcionalne i racionalne strukture zaposlenih u konkurentnom javnom sektoru, na jednoj strani, i strategije reindustrijalizacije, na drugoj strani.

Istovremeno, visoko na listi obećanja postavljena - „večna” pitanja redukcije systemske, „visokonaponske”, političke korupcije, spornih privatizacija, reforme pravosuđa, kontrole i ograničavanja političke vlasti, interne i eksterne revizije javnih finansija, posebno izbora menadžmenta i kontrole poslovanja javnih preduzeća, imajući u vidu nagoveštena kadrovska rešenja, ne deluju naročito ubedljivo.

Na drugoj strani, indikativno je da nakon dolaska na vlast nema „priče” oko jačanja pozicije parlamenta i paralelne izmene izbornog zakonodavstva.

Najzad, treću vrstu testa predstavljaje poboljšanje odnosa u regionu, pre svega tok i ishod pregovora o statusu Kosova. ¶

LITERATURA

- Beyme, Klaus 2002, *Transformacija političkih stranaka*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb
- Goati, Vladimir 2008, *Partije i partijski sistemi*, FPN, Podgorica
- Lajphart, Arent 2003, *Modeli demokratija*, Službeni list SCG, Beograd – CID Podgorica
- Nikić, Čakar Dario 2011, *Kukuriku versus HDZ – analiza izbornih programa*, Političke analize, br 8/2011, Zagreb
- Petak, Zdravko (ur.) 2009, *Stranke i javne politike: Izbori u Hrvatskoj 2007. godine*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb
- Riker, William 1962, *The Theory of Political Coalitions*, Yale University Press
- Strom, Kaare, Ian Budge, Michael Laver 1994, "Constraints on Cabinet Formation in Parliamentary Democracies" u: *American Journal of Political Science*, 38, 2
- Stojiljković, Zoran 2008, *Partijski sistem Srbije*, Službeni glasnik, Beograd
- Stojiljković, Zoran; Spasojević, Dušan; Stojiljković, Ana; Lončar, Jelena 2012, *Javne politike u izbornoj ponudi* (radna verzija) KAS, Beograd

SUMMARY

ELECTORAL PROMISES AND POSTELECTORAL REALITY:
PUBLIC POLICIES IN ELECTORAL OFFER IN SERBIA

The article looks into public policy platforms that were offered by major political parties during the 2012 electoral campaign in Serbia. The author wants to establish if the electoral policy platforms were grounded in political parties's documents (programmes, resolutions, manifests).

KEY WORDS: Political offer, ideology, public policy, elections